

CAMPANARS, CAMPANES I CAMPANERS

El fet que posem el punt de mira de manera privilegiada sobre el rellotge públic i les campanes, el seu ús i la seva evolució al llarg dels temps, no ens ha de fer oblidar un element arquitectònic imprescindible, anterior al rellotge i a les mateixes campanes: el campanar. Es l'element material que es mantingué secularment com a torre d'avís i senyals i més endavant, en la majoria dels casos -quan hi ha rellotge- ens informa del pas del temps. Sense aquesta atalaia física, ni la feina de l'home o la màquina que percudeix el batall ni la potència sonora de la campana, servirien massa de res; i és que la torre de guàrdia, anterior al campanar, serà posteriorment un element imprescindible per a la propagació del so de les campanes.

Però les campanes, no són fruit de l'atzar, ni van aparèixer de cop i volta enmig d'un erm cultural impermeable a les influències del món antic. Està del tot establert i és conegut pels historiadors de les antigues civilitzacions, que respecte a la utilització de gongs i címbals se'n troben referències a Grècia a partir del 850 AC. i en totes les cultures l'Orient Mitjà, Egipte i fins la Xina. Aquests instruments de formes variades, ja formaven part de la litúrgia en cerimonials iniciàtics o paralitúrgics d'aquestes cultures. Eren instruments construïts en forja de ferro o amb planxa de coure endurida, de sonoritat vibràtil, normalment atonals.

Pel que fa a les actuals campanes, designades antigament a Catalunya amb el nom d'esquelles o senys, si bé el segle V la tradició ja ens parla de Sant Paulí de Nola com a introductor d'aquest instrument al servei de l'església, devem a Teòfil, un benedictí alemany del segle XIè, el perfeccionament de la seva fosa. Al tractat "De diversis Artibus" descriu amb minuciositat el treball artesanal de construcció de senys basat en el doble motlle de nucli d'argila l'ànima una tècnica que va permetre l'obtenció d'uns bronzes de notables dimensions, gràcies a l'aliatge adequat de dos metalls prou coneguts: l'estany i el coure. Amb la fabricació d'aquest ginys i amb aquesta tècnica depurada es va obtenir un instrument sonor de gran potència i d'àmplies possibilitats sonores i tonals. D'aquesta manera l'ús de les campanes i la seva tècnica de fosa artesanal s'aniria estenent arreu d'Europa i l'orient cristià gràcies a l'experiència i el mestratge gremial de monjos transhumants que varen aplicar a peu de cloquer les noves tècniques de la metal·lúrgia al servei de l'església. Més endavant l'ofici de fondre campanes, passaria als seglars, cosa que propiciaria la constitució de veritables dinasties de mestres de seny, dit altrament senyers, els quals més endavant (segle XVIII aproximadament) passarien a conèixer-se com a bronzistes o forjadors.

Miquel S. Cañellas